

A műgond, amellyel Radnóti a könnyed alkalmi versikéket fordította – melyeket Morgan is nem egyszer rím-kovácsolásként, játékos műhelyforgácsként kezel – lebilincselő volt. Pl. az utolsó előtti fordítás, „Mert én, a bolond, . . .” tökéletes költői bravúr; harmincegynehány év óta minduntalan a fülemben cseng.

Az utolsó szabálytalan szonett megint példát nyújt a műfordítás problémáira s a megoldási lehetőségek változataira. Radnóti követi Morgan 4–4–6 soros versszakait; de a rímelést (amely Morgannál az első két szakaszban szabályos – a, b, a, b – c, d, d, c –) Radnóti fellazítja: a, b, c, a – d, e, f, e. Az utolsó angol stílusú szonett-szerkezet hatsoros Morgannál e, f, e, g, h, f; Radnótinál g, h, g, i, h, g. A szótagszám az utolsó versszakban Morgannál 11, 10, 10, 5, 3, 10; Radnótinál 10, 12, 10, 8, 10, 10; s Morgan szabálytalan trocheusait Radnóti változó trocheusokkal és jambusokkal adja vissza – de egé-
szében tükrözve az angol szonett rendhagyó ritmusát.

SCHÖPFLIN GYULA

RADNÓTI MIKLÓS LEVELEI HILBERT KÁROLYHOZ

Radnóti Miklós életrajzának, emberi-költői érlelődésének, pályakezdésének, kapcsolatainak pontosabb ismerete szempontjából érdekes és értékes dokumentumok tanárához és „atyai” barátjához, Hilbert (Kömlösi) Károlyhoz írott – s jórészt a csehországi Reichenbergből (mai nevén Liberec) keltezett – levelei. A levelek keletkezési körülményeit, „történetét” és a levelezés néhány darabját Baróti Dezső ismertette, illetve elemezte *Kortárs útlevelére* című Radnóti-monográfiájában. (Bp. Szépirodalmi K. 1977. 26–28., 31., 59–63. lapokon és kiváltképp az *Egy év technológia Csehszlovákiában* című fejezetben.)

A teljesség kedvéért e helyütt közöljük a tanár és a költő tanítvány bensőséges kapcsolatának azokat a – Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirat-tárában őrzött – dokumentumait, amelyek Baróti Dezső könyvéből terjedelmi okok, valamint a monográfia 1935-ig terjedő „időhatára” miatt kimaradtak.

George Steiner *Beyond Babylon* című mesteri tanulmánya nyomán érzékelttem – s bizonyos fókig saját fordítói múltam álláspontjait, technikáját is újra eszméltem.

Reichenberg,¹ 1927. XII. 6.

Kedves Tanár úr és Ila néni!

Remélem, hogy ez a levelem Tanár urat már jó egészségben és az új lakásban találja. Mindenekelőtt minden jót kívánok hozzá. És igen kíváncsi vagyok rá.

Nálam semmi újság nincs, hacsak az nem, hogy meglehetősen jó eredménnyel túl vagyok a negyedévi kollokválásokon. Hogy hogyan, azt magam sem tudom. Az egész tanulásom abból állt, hogy az írásbelikre miniatűr kis puskákat készítettem, a szóbelire meg abszolút tudatlanul mentem és ezek sikerültek jobban. 1 vorzüglich, 3 sehr gut, 3 gut és 2 db genügend osztályzattal szabadultam. Ezek a vizsgák hoztak egy kis izgalmat még, de most újra halálosan unalmas ez az egész móka. Egy szerencse még, hogy mint rendkívüli tanuló nem leszek beírva hiányzónak, úgy hogyha álmos vagyok reggel, be sem megyek csak délután. De ez ritkán fordul elő, nem az hogy álmos vagyok, hanem, hogy nem megyek be, mert mégis kellemetlen, már a lelkiismeretemmel szemben is.

Egyébként jól élünk mi itt fiúk, kicsit léhán, kicsit kölcsönkérésből és mindig pénz nélkül. Most egy pár hét óta nagyon kellemes, méteres hó fekszik a hegyekben és kijárunk síelni. Ez gyönyörű, igaz, hogy egy párszor már veszélyben volt a nyakam. De már egész jól megy. Sokszor egyedül is kimegyek, már a kapu előtt fel lehet csatolni a léceket, olyan a hó. A múltkor egy két napos túrán voltunk 4 magyar és valahogy elkevertünk, elvergődtünk egy kocsmába, ahol képeslapokat írtunk és a bélyegről láttuk meg, hogy már Németországban vagyunk, a hegyek közt átjöttünk a határon. Persze vonatra nem ülhattünk, mert lefognak, hát sível igyekeztünk vissza-

¹ Mai nevén Liberec, csehszlovákiai iparváros a cseh–lengyel határ közelében. Radnóti a kereskedelmi érettségi után, 1927 őszétől 1928 nyaráig az itteni textilfőiskola egyéves tanfolyamát végezte.

jutni és így a 2 napból 3 nap lett, és Reichenbergben már megcsinálták a gyászjelentést rólunk. Jablonzból² jöttünk vonattal vissza, a Textilhochschule üdvövései közepette.

A szünetet 22-én kapjuk, de én el fogok már 17-én lógni, ha addig pénz jön. T.i. Dezső bácsi³ azt akarja, hogy a meg nem lévő zsebpenzemből jöjjenek, én meg írtam, hogyha másképp nem, hát törlesztésre, kölcsön küldje meg az útiköltséget. Most várom a választ, Jó lesz már egy kicsit újra Pesten lenni.

Ila néninek és Tanár úrnak a viszontlátásig kézcsók

Miki

Reichenberg, 1928. január 14.

Kedves Tanár úr és Ila néni!

Most írok csak, pedig még a vizsgákkal sem vagyok készen. Úgy hogyha azoknak végét várnám, akkor még eltart egy-két hétig. Kettőn már túl vagyok, de még a java négy hátra van. Borzasztó unalmas és fárasztó az a sok puskakészítés. De ha az ember nem tud kell, hogy más (a puska) tudjon helyette.

Persze az életiram sebesség mérője éppen a vizsgák következtében 0–10° között ingadozik. De farsang van és érzem, hogy vizsgák után 120-as bolondulások lesznek. Csak pénzem nincs, ami kétségbeejtő. A nagybátyám határozottan fukar. Legalább is velem szemben. Tessék elképzelni, hogy le lehetek égvé hogyha pénzért csinálom meg az ügyetlenkezű kollégák rajzait, és mikor a magaméval megvagyok 2–3 órát görnyedek egy idegen rajz fölött 5 koronáért. Azért csak 5-ért, mert nagy a verseny és én hiába mesélem a fakezűeknek, hogy azok a rajzok, amiket én csinállok jobbak és gondosabbak, mégis az olcsóbbhoz mennek. Most tudom, hogy milyen munka volt Tanár úrnak a számtanban oly buta Glatte Miki algebra-példáit megcsinálni aránylag szintén 5 koronáért. És hogy

²Mai nevén Jablonec, csehszlovákiai város Liberec közelében.

³Textilnagykereskedő. Radnóti anyai nagybátyja, majd szülei elvesztése után gyámja.

milyen ronda munka, mikor az embernek nincs kedve rajzolni és tervezni, ügyetlen, de sokpénzű kollegák rajzait csinálni.

És amellet ők jobb osztályzatot kapnak az általam csinált rajzokra, mint én az enyémekekre. Még ebben is ügyetlen vagyok.

Frédi⁴ volt már ott?

És a versfüzet⁵ eljutott már Tanár úrékhoz?

Ne tessék haragudni, hogy csak most és csak ennyit írok, de vár a „Maschinenkunde” puskacsinálása, és hétfőn dolgozat van. Vizsgák után többet és gyakrabban írok.

kezeiket csókolja
Miki

Sebestyént megkértem, hogy küldje el Barbusse: Jézus-át.⁶ Kíváncsi vagyok ad-e rá pénzt a nagybátyám, vagy levonja.

Látták Ila néniék a Krétakört? ⁷ Nagyon szerettem volna látni, de nem volt alkalmam.

Kedves, jó Ila néni, Igazgató úr,

nagyon örültem lapjuknak és persze külön is örültem, hogy tetszettek a versek. Az ember egy kicsit mindig gyerek marad és első mestereinek igyekszik tetszeni, Nekik ír. Tizenegy

⁴ Reinhold Alfréd – költő, író, kritikus. A fiatal Radnóti baráti köréhez tartozott. A Balassa Bálint Kör elnöke és a Haladás (1926. szeptember 16. – 1927. február 20.) című „magánönképzőkori” diáklap felelős szerkesztője. Utóbb a Haladás testvér lapjának, a Névtelen Jegyzőnek (szerk. Bethlen [Boldizsár] Iván, Hegedüs Géza, Szabó Zoltán) az alapítója. Egyetlen verseskönyve (Bp. 1932) e lap kiadásában jelent meg. Később Angliába emigrált.

⁵ A versesfüzet keletkezéséről, ihletőjéről l. Baróti Dezső: *Kortárs útlevelére*. Bp. 1977. 45–48. l.

⁶ Barbusse 1927-ben megjelent Jézus-tanulmánya a fiatal Radnóti egyik kedvenc olvasmánya volt. Első verseskötete, a *Pogány köszöntő* mottójául Barbusse Jézus-könyvéből választott idézetet, majd 1935-ben bekövetkezett haláláról verssel emlékezett meg.

⁷ A *Krétakört*, Klabund drámáját 1927-ben nagy sikerrel játszották nálunk, Bajor Gizi főszereplésével.

hónap, keserves hónap után néhány hete újra itthon vagyok s szeretném remélni, hogy nem csupán: ideiglenesen. Hisz ez, hogy így, külön, itthon lehetek, ez is a csodával határos. Volt Magyarországon egyszer egy hadügyminiszter, v. N. V.,⁸ aki leszerelt egy embert: „költői-érdemeiért”. No, majd szóban bővebben. Rengeteget dolgozom, olyan könyvkonjunktúra van e pillanatban, hogy még az az irodalom is kell, amit én csinállok. Nemsokára megjelenik egy műfordításkötetem,⁹ már nyomják, görög, latin, francia, angol és német költőkből és ősszel húsz La Fontaine Fable fordítása; kétnyelvű kiadásban, fordítok egy Huizinga „válogatott tanulmányok”-kötetet, ördög vigye a kiváló szerzőt, harmincsoros definíciói vannak, külön magyar nyelvet kellene teremteni hozzá és egyéb kevésbé díszes lexikon- és sajtó alá rendezési munkák. És mind e munka eredményét felfaljuk, erre megy minden kereset. Dehát ezt úgyis tudják Ila néniék. Ha hazajöttek Ila néniék s van idejük ránk, szívesen lennénk együtt. Fifi most hétfőn, szerdán, pénteken tanít, a régi számon reggel kilenctől este hatig megtalálható. Továbbra is kellemes nyaralást kívánunk és igaz szeretettel, kézcsókkal

köszöntjük a viszontlátásig Mindkettejüket,

1943. július 26.

Miklós és Fifi

Címzés a borítékon: Nagyságos *Hilbert Károly* igazgató úrnak
Lillafüred Ella pensio – Küldi: Radnóti Miklós, V. Pozsonyi út 1. II. 3. Bpest.

Közli: PETRÁNYI ILONA

⁸ vitéz Nagybaczoni Nagy Vilmos (1884–1976), 1942 szeptemberétől 1943 júniusáig hadügyminiszter. Németellenes, liberális beállítottságú, az úgynevezett angol vonal egyik erőteljes képviselője Magyarországon. Igyekezett javítani a munkaszolgálatosok helyzetén. 1944 novemberében a nyilasok letartóztatták és Ausztriába hurcolták.

⁹ *Orpheus nyomában*. Műfordítások kétezer év költőiből. Bp. 1943. Pharos kiadás